

opgaverne, at han i 1960-udvalget var villig til at forlade den bærende idé i 1950-reformen: det selv bærende grønlandske erhvervsliv, og nu ved tilskud gøre både levestandarden acceptabel og løndifferentiering til kvalifikations spørgsmål uden hensyn til folks fødested.

Da 1960-udvalget ikke var villig til at ofre muligheden for et rentabelt grønlandsk erhvervsliv, gik Eske Brun af som departementschef. Han troede ikke længere på, at det var den rette løsning. Der er ingen grund til at betvivle oprigtigheden, når han slutter med at glæde sig over, hvor godt det siden er gået. Her må han især tænke på udvidelsen i den politiske selvbestemmelsesret, sidst med hjemmestyret fra 1979.

Ud af disse erindringer kan der trækkes en prioriteringsrækkefølge for Bruns politik og for dansk Grønlandspolitik i den tid, han stod for styret.

1. Opretholde en acceptabel levestandard for grønlanderne.
2. Overføre så megen lokal selvbestemmelse og politisk ansvar som 1. kunne bære.
3. Indrette en selv bærende grønlandsk økonomi.

Bag dette, eller over dette, var også ønsket om at bevare Grønland som dansk område. Man kunne kynisk opfatte prioriteterne som middel hertil. Man kunne dog også opfatte denne »bevarelsestanke« som et udslag af den Daugaard-Jensen »syge« (jvf. ovenfor): Vi er trods alt alligevel de bedste til uselvsk at løse en uomgængelig udviklingsopgave.

Axel Kjær Sørensen

Kirsten Folke Harrits, Ditte Scharnberg. Poul Pedersen (udg.): *Arbej-*

dets mænd og kvinder. (AOF, Århus og AOF's Forlag, København, 1983).

I 1934 var den århusianske fotograf og kunstmaler Åge Fredslund Andersen ansat ved dagbladet *Demokraten* som pressefotograf. Noget af det første, han lavede for avisen, var en serie artikler med billeder fra byens arbejdspladser under fællestitlen »Arbejdets mænd og kvinder«. Serien bragtes ugentligt i perioden fra februar til september 1934. Fredslund Andersen nåede her at viderebringe indtryk fra mange forskellige håndværk – ja også fra ufaglærte – i arbejdssituationer. I alt 30 artikler blev det til. Siden flyttede Fredslund Andersen adskillige gange, og billedserien gik i glemmebogen, indtil hans ven og kollega Poul Pedersen efter et stort eftersøgningsarbejde fandt de originale glasnegativer, mere eller mindre medtaget, i et skunkrum til det atelier, Fredslund Andersen havde benyttet. Og af de mange forskellige emner, der her var negativer af, var Arbejdets mænd og kvinder altså det ene.

Henved 50 år efter, at billederne blev bragt første gang, er et udvalg blevet gengivet i bogform. Det fortjener de fuldt ud.

Bogen har to indledninger. Den ene er skrevet af Poul Pedersen, der dels fortæller den spændende historie om billederne, dels giver et varmt portræt af Fredslund Andersen. Derudover har medarbejdere ved projektet »Arbejdererindringer i Århus«, Kirsten Folke Harrits og Ditte Scharnberg, analyseret billederne som kilde til arbejdet. Det skyldes, at udvalget af billeder er foretaget, så de fortrinsvis kan sættes i sammenhæng med fag, der indgår i erindringsindsamlingen. De kommer frem til, at Fredslund Andersen arrangerede de sete linjer og former, der fremhæver arbejderen som skabende menneske.

Arbejdernes ansigter lyser af fagstolt-hed og optimisme: »At den samme proces foregår under kapitalismens menneskeødelæggende former er udeladt eller placeret i synsfeltets baggrund.« Uden brug af den slags florumvundne vurderinger kommer Poul Pedersen frem til det helt centrale: skønt billederne er taget i en nedgangsperiode, lyser de af optimisme og arbejds-glæde. »Og denne optimisme, glæde, ukuelighed skal vi tage med de samme forbehold, de er ligeså meget udtryk for billedmageren Fredslunds holdning og livsopfattelse.« Lige præcis. I mange af billederne fornemmer man, at Fredslund Andersen var i god kontakt med den, han fotograferede. Hans livsglæde smitter af på billederne.

Men nok om bogens få tekstsider. Det vigtigste er billederne, og genopdagelsen af dem er noget af et scoop for den århusianske lokalhistorie. Man kommer rundt på mange forskellige arbejdspladser: først landbruget, derefter havnen, byggepladser, slagterier. Der vises kvinder på fabrik, syersker og skræddere, handels- og kontorarbejdere. Nogle af billederne er rene opstillinger, som de danske lokalhistoriske arkiver er så velforsynede med, men de fleste viser arbejdssituationer. Og dokumentation af den slags kan man aldrig få nok af. Det svækker til tider, at Fredslund Andersen havde en tilbøjelighed til at arrangere situationer, men på den anden side er fotografierne velkomponerede, og der er mange fine detaljer.

Bogen er forsynet med uddrag af erindringer fra Århus. Mange af dem kaster et lys over billederne og er med til at udbygge den historie, de fortæller, mens andre derimod virker lidt malplacerede. Alt i alt er det en gedigen og smuk udgivelse, der yder de udvalgte Fredslund Andersen-billeder fuld retfærdighed.

Carl Erik Andresen

Hans Palle Lohmann: *Dansk Folkefællesskab 1936-42. En fascistisk, nationalistisk og idealistisk bevægelse.* (Odense Universitetsforlag, 1984). 104 s.

Bogen behandler et af de nazistiske minipartier, der dannedes ved afspaltning fra DNSAP. Dansk Folkefællesskab oprettedes i 1936 af Anders Malling og Johs. Sørensen og udgav en ugeavis med samme navn. Dette blad og det bevarede partiarkiv har været undersøgelsens kildegrundlag.

Da partiet kun fik nogle få hundrede medlemmer og ikke formåede at gøre sig politisk gældende, blev dets historie ret begivenhedsløs. Vigtigst var dets forskellige mislykkede forsøg på at opnå et samarbejde med andre antiparlamentariske grupper, dets deltagelse i Danmarkskredsen i 1940 og det nye brud, der indtraf i 1939-40, da den agitatoriske hovedkraft Anders Malling blev afsat som fører og forlod partiet.

Det er derfor rimeligt, at forfatteren har lagt vægt på at udrede partiets ideologiske og politiske ståsted. Denne analyse ville imidlertid have vundet ved en strammere systematik, især da der forekommer en mangfoldighed af sammenligninger med både sam- og nutidige partier. I passende vag beskrivelse kan man finde ligheder og forskelle, som man vil. Navnlig savnes en sammenligning med DNSAP belyst ved tilsvarende materiale. Dansk Folkefællesskab var f.eks. ikke ene om at tage anstand over for »krystalnatten« i november 1938, der var iscenesat som spontan aktion og officielt hverken støttedes af parti eller stat i Tyskland. Indtil Malling forlod partiet i 1939, ser det efter det foreliggende ud til, at Dansk Folkefællesskab nok har villet markere en forskel fra DNSAP og ligesom dette en national attitude i forhold til Tyskland, men dog holdt fast ved sin nazistiske identitet. Derefter tegner sig et billede